

ЦИФРОВІЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ ТА ДІЛОВОДСТВА

УУДК 930.25-028.26

Т. О. ЄМЕЛЬЯНОВА*

ФОРМУВАННЯ АРХІВНИХ АУДІОВІЗУАЛЬНИХ КОЛЕКЦІЙ: НОВІТНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ

В основу статті покладено тези виступу авторки на II Міжнародному українсько-литовському науково-практичному семінарі «Цифрові трансформації та інститути соціальної пам'яті» (Київ, 4-5 квітня 2019 р.). Висвітлено нові тенденції комплектування аудіовізуальними документами, що потребують осмислення, в умовах «цифрової революції» і глобалізації інформаційного простору. Наголошено на необхідності ревізії теоретичних засад і методологічних підходів комплектування, розробленні і запровадженні політики та інноваційної моделі комплектування архівних аудіовізуальних колекцій на основі стратегічного планування та багатоваріантної архівної взаємодії.

Ключові слова: аудіовізуальне архівування; архівні аудіовізуальні колекції; контент; політика комплектування.

Сучасний стан формування архівних аудіовізуальних колекцій значною мірою зумовлений динамічними змінами у сфері комплектування, які продиктовані зовнішніми і внутрішніми факторами. З'ясування та осмислення складних трансформаційних процесів у цьому конкретно-практичному напрямі є актуальною дослідницькою проблемою передусім з погляду як удосконалення й розвитку окремих складових процесу комплектування, так і успішного розв'язання стратегічних завдань формування аудіовізуальних архівних колекцій, спрямованих на розвиток єдиного інформаційного простору в Україні та інтеграцію в глобальний інформаційний простір.

---

* Ємельянова Тетяна Олександрівна – кандидатка історичних наук, заступниця директора Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного

Це тим більш актуально, оскільки аналіз сучасних наукових досліджень дає підстави для висновку про те, що проблеми комплектування аудіовізуальних архівних колекцій знаходяться на маргінесі. Брак рефлексій із означеного питання (маємо поодинокі розвідки Т. Клименко, Т. Ємельянової, Л. Приходько, К. Селіверстової¹, які носять фрагментарний характер) лише підтверджує той факт, що з боку вітчизняної архівістики не запропоновано якісно нових теоретичних чи методологічних пропозицій, які б виходили за межі радянської традиції. Тому заповнення «лакун» цього дослідницького простору конкретним змістом вочевидь ще тривалий час залишатиметься відкритим.

З цієї причини метою нашої статті є виявлення окремих тенденцій та з'ясування їхнього впливу на сучасний стан розвитку комплектування аудіовізуальних архівних колекцій, спираючись на досвід Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного (далі – ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного). Сподіваємося, що сюжети цього допису потраплять зрештою у фокус уваги архівних фахівців і дослідників, а його емпірична частина послужить підґрунтям для розроблення засад оптимізації системи комплектування, спроможної відповідати на виклики часу.

Спершу кілька зауваг щодо обраної термінології. Під «аудіовізуальним документом» розуміємо документ, «зміст якого представлено у вигляді зображення і(або) запису звуку, для фіксування і(або) відтворення яких застосовують відповідну апаратуру»². Близьким до наведеного нами визначення є тлумачення поняття «контент», яке Словник медіатермінів роз'яснює як «зміст, наповнення інформаційного ресурсу. У сфері засобів масової інформації – це будь-який аудіовізуальний твір (фільм, програма, заставка, серіал) або інформація в доступному вигляді (репортаж, інтерв'ю, новина), а також текст, відео, аудіо та зображення, доступні для публічного перегляду»³. З-поміж нових мовних одиниць останнього часу закріпився прикметник «медійний», який витіснив складений термін «засоби масової інформації» (далі – ЗМІ). Тому далі у викладенні поняття «аудіовізуальний документ», «контент», «медійний контент» вживатимуться синоніми.

«Цифрова революція» спричинилася до динамічних перетворень, серед яких принциповими в контексті нашої розвідки є зміна властивостей медійного контенту, поява нових каналів розповсюдження інформації, широке залучення користувачів цього контенту до його створення та поширення.

Для інституцій пам'яті (архівів, бібліотек та музеїв) це означає, що їхні колекції більше не комплектуються винятково аналоговими документами (світлинами, кіноплівками, грамплатівками, аудіо- або відео-

касетами), а інтенсивно поповнюються цифровою складовою. За таких умов зазнають трансформації самі осередки зберігання аудіовізуальної спадщини, у т. ч. аудіовізуальні архіви. Передусім йдеться про формування «гібридної» моделі ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного як такої, що дбає про обидві складові свого зібрання – аналогову і цифрову, при цьому частка останньої зростає (рис. 1).

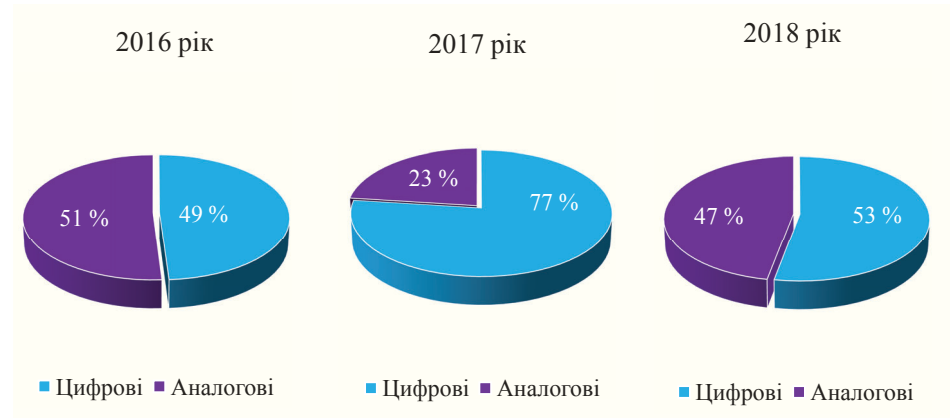

Рис. 1. Розподіл обсягів цифрових і аналогових аудіовізуальних документів у нових надходженнях 2016–2018 рр.

Порівняння показників показує зменшення у 2018 р. частки цифрових документів відносно аналогових документів майже до рівня 2016 р. Ця обставина пов'язана не зі скороченням обсягів нових надходжень цифрових документів, а потребою включення до архівних колекцій аналогових аудіовізуальних документів, які надійшли до архіву на експертизу цінності у попередні роки і пройшли етап науково-технічного опрацювання.

Очевидно, що масштабне зростання обсягів цифрових аудіовізуальних документів, які ані відстежувати, ані збирати «під одним дахом» не під силу жодному архіву, робить неминучим відбір, відводячи останньому ключову роль у процесі комплектування.

В архівній практиці відбір (від *англ.* selection – вибір, відбір) розглядається як процес пошуку і оцінювання документа в загальному потоці і виділення з нього лише тих документів, цінність яких є достатньо високою. Інакше, як твердить Х. Харрісон (H. Harrison), «якщо ми не здійснюємо відбір з розумною обережністю, то який сенс витратити ресурси часу і грошей на збереження документів, які не матимуть архівної цінності»⁴.

На початковому етапі відбору, пов'язаному з ідентифікуванням документів, які можуть бути долучені до аудіовізуальних колекцій, вкрай важливим є профіль архіву, під яким розуміємо встановлений для конкретного архіву склад документів, що мають там зберігатися⁵.

У нашому випадку профіль визначено Положенням про Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного, згідно з яким об'єктами формування архівних колекцій є:

- кінодокументи (документальні та науково-популярні фільми документального характеру, фільми-вистави, фільми-концерти, кіножурнали, кіно- і телесюжети);
- відеодокументи (документальні відеофільми, науково-популярні відеофільми документального характеру, спецвипуски, інформаційно-аналітичні програми, репортажі, телевізійні передачі, концертні програми);
- фотодокументи (хронікального характеру, портрети, пейзажі);
- фонодокументи (звукзаписи хронікально-документального характеру та художніх творів)⁶.

Не вдаючись до детального аналізу представленої типологічної класифікації аудіовізуальних документів, відзначимо, що своїм корінням класифікація сягає радянських часів, коли в основу систематизації було покладено жанрово-форматну ознаку, і яка натеper не охоплює всю палітру медійного контенту. Останній активно демонструє найновіші тенденції розвитку медіа під впливом процесів конвергенції в цілому і жанрових дифузій зокрема. У результаті змішування з'являються нові жанрові конструкції, які відразу ідентифікувати та класифікувати нелегко. З'являється потреба у новій комплексній типологічній класифікації як одного з прикладних інструментів у практиці відбору.

Зауважимо, що розроблення системи критеріїв (у т. ч. за жанровою ознакою) не завжди знаходиться в компетенції практикуючих архівістів. Беручи до уваги міждисциплінарний характер проблеми, доречно вдатися до використання набутків журналістики у царині типології жанрів, які дотепер залишаються незатребуваними у вітчизняній архівістиці.

Утім, навіть вдосконалена схема типологічної класифікації вирішує далеко не всі проблеми: відкритим залишається питання щодо тематичного представлення аудіовізуальних документів. Позаяк схема предметних рубрик сьогодні існує швидше на рівні здорового глузду фахівця з відбору, ніж науково обґрунтованих напрацювань⁷.

Взаємопов'язаною із попередньою є тенденція урізноманітнення джерел створення аудіовізуального контенту. Водночас із цим фіксується давно намічене (а нині – більш посилене) зменшення частки надходжень аудіовізуальних документів серед основних джерел комплектування. На підтвердження наведеного вище звернімося до досвіду роботи ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного.

У вересні 2017 р. Центральною експертно-перевірною комісією Державної архівної служби України було затверджено списки юри-

дичних осіб і фізичних осіб – джерел комплектування архіву⁸, що включають 31 юридичну особу (12 – державної і 19 – приватної форм власності) та 12 фізичних осіб. З того часу і станом на кінець першого кварталу 2019 р. на постійне зберігання свої документи передали лише 7 юридичних осіб та 2 фізичні особи. Частки їхніх документів склали 29% кіно-, 14% відео-, 9% фото- та 0,3 % фонодокументів від загальних надходжень до архіву, що не може задовольнити потреби архіву в сталому (збалансованому) комплектуванні архівних колекцій.

Ця обставина пояснюється багато в чому безпорадністю та неефективністю системи комплектування (успадкованої від радянських часів), в основі якої – централізований (традиційно відомчий) підхід до її організації, основних методологічних принципів і механізмів. Звідси і засадничий примат ролі установ із списку джерел комплектування у забезпеченні повноти і надійності формування архівних аудіовізуальних колекцій, і легітимізація моделі суб'єкт-об'єктних відносин між архівом і джерелами комплектування, в рамках якої архів (суб'єкт) здійснює вплив на джерело комплектування (об'єкт) завдяки контролю над архівним підрозділом джерела комплектування, роблячи таку «взаємодію» однобокою, конфліктною і суперечливою через протиріччя задекларованих норм і реальних можливостей їх втілення.

Малопродуктивність цієї системи комплектування обумовлена різноманітними факторами, у т. ч. пов'язаними із визначальними змінами, що відбулися у стосунках між архівом і джерелами комплектування, починаючи з другої половини 1990-х років. За часів переходу ЗМІ до ринкових умов господарювання і зміни форм власності з державної на приватну і комунальну, останні під впливом домінування «ринкової логіки» стали відкидати будь-яку «обов'язковість» щодо передавання аудіовізуального контенту до ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. Очевидно, що ця ініціатива не відповідала їхнім інтересам: у широкому використанні раніше створеного ними аудіовізуального контенту (тільки радіо та телебачення більше ніж 60 % нових своїх медіапродуктів створюють із використанням архівних аудіовізуальних документів, чому, зокрема, сприяє культура реміксів) як прибуткового ресурсу або з метою зниження витрат на виробництва⁹. Тому, «озброївшись» правом розпоряджатися власними архівними ресурсами (при цьому про архівування аудіовізуального контенту для довгострокового зберігання не йшлося), медіавиробники стали відмовлятися від співпраці з ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. Намагання вплинути на них через закріплені законодавчо та нормативно виписані процедури і вимоги щодо передавання аудіовізуальних документів на постійне зберігання (йдеться про Закон України «Про обов'язковий примірник документів» та Порядок передавання кіно-, відео-, фото-, фонодокументів на постійне зберігання¹⁰) не приносять загалом очікуваних результатів

через відсутність дієвих механізмів контролю та відповідальності створювачів і/або власників документів за порушення чи відмову виконання вимог чинних нормативних актів.

Все це призвело до постання нової реальності, в якій опинився архів: з обмеженим інструментарієм комплектування та іншими взаємовідносинами, що здебільшого визначаються конкретною ситуацією і поєднанням, з одного боку, архівних зусиль (при цьому старань на комунікацію доводиться витратити не менше, ніж на відбір і поповнення документами архівних колекцій), з іншого – знань (поінформованості), компетенцій та мотивів самих джерел комплектування. Такого роду зміни призвели до трансформації в системі комплектування – формування адаптаційної (по суті – ситуаційної) її моделі, що будується на основі добровільного депонування (яке, до речі, є єдиним способом комплектування в країнах, де немає закону про обов'язковий примірник документів, на кшталт Нідерландів, або ж практикується в Австралії, Великобританії, Німеччині, Канаді та багатьох інших країнах як додатковий механізм до інституту обов'язкового примірника). Ця адаптаційна модель комплектування дозволяє знаходити баланс між інтересами джерел комплектування і власне цільовими установками архіву і, разом із тим, орієнтується радше на вирішення поточних, а не стратегічних завдань із формування архівних аудіовізуальних колекцій, оскільки її інструментарій багато в чому несумісний з теоретико-методологічними засадами, які продовжують ґрунтуватися на освоєнні «радянського спадку». Саме в такому розумінні є всі підстави говорити про неповну відповідність ознак цієї моделі комплектування тому її типу, котрий є необхідним для повноцінного та сталого формування архівних аудіовізуальних колекцій, та назрілу потребу її трансформації з адаптаційної в іноваційну, про що йтиметься далі.

Повертаючись до взаємодії архіву і джерел комплектування, відзначимо, що проблема не тільки залишається, а й набуває інших відтінків, породжуючи нові зони невизначеного. Найочевидніша із них пов'язана з неймовірним успіхом «нових медіа», до яких фахівці зараховують різноманітні засоби масової комунікації, поширювані головним чином через інтернет: інтернет-плеєр теле- і радіоканалів; CatchUpTV – інтернет-сервіси, що дають змогу переглядати телепрограми в записі (Virgin Media, WorldTVpc); відеосервіси (Hulu, YouTube); соціальні мережі (MySpace, Facebook, Myves, FriendFeed); блоги; мережі міні-блогів (Twitter, Tumbler); он-лайн-медіа-плеєри (Voxee); портали громадянської журналістики (Digg); інтернет-радіо-сервіси (Pandora); фотосервіси (Flickr, Picasa); компанії он-лайн-прокату відео – Netflix¹¹.

До визначальних рис «нових медіа» можна віднести: інтерактивність, базування на Інтернет-технологіях; генерування контенту у багатьох випадках безпосередньо користувачем (*англ.* User Generated

Content – UGC). Прикметно, що сьогодні будь-який блогер, користувач мережі може продукувати відео- та аудіоконтент, фотофіксувати події та явища. Це руйнує традиційні уявлення про професійних виробників аудіовізуального контенту, породжує невизначеність медійного контенту, правової природи концептів авторства та власності в цифровому середовищі і, безумовно, впливає на архівну практику, яка має враховувати наступне: у цифровому просторі визначення джерел комплектування на підставі функціонального підходу й оцінки значущості фондоутворювача в житті суспільства (як ключових критеріїв) є до певної міри умовним, а почасти й малоефективним, оскільки сам факт віднесення архівом створювача (власника) аудіовізуального контенту до джерела комплектування не гарантує надходження цього контенту на постійне зберігання, як і регулярність самих надходжень.

Чи означає сказане вище, що джерела комплектування повністю втрачають своє значення? Думається, ні (хіба лише в частині своєї «сакральності»). Як не позбавлена своєї актуальності більш ніж очевидна необхідність перегляду існуючих, розроблення нових критеріїв визначення самих джерел комплектування, формування їх типології. Це дозволить архівістам краще орієнтуватися в існуючому різноманітті джерел комплектування, точніше оцінювати їхні потреби і планувати стратегії їх залучення до співпраці. Інша справа, що при відборі аудіовізуальних документів критерій значення джерела комплектування значною мірою втрачає свою вагу на користь критерію інформаційної цінності документа.

З розвитком мультимедійних технологій та Інтернета для архівістів розширились можливості відбору документів, зокрема: виявлення контенту (забезпечуючи оперативність і новизну) та його аналіз із точки зору тематичних рубрик (перехід за посиланнями між тематично пов'язаними матеріалами), легкий доступ до архівів інтернет-версій ЗМІ, можливість повторного перегляду/прослуховування контенту, наприклад, телепередачі чи випуску новин без часових обмежень тощо. Утім, навіть за умови, коли архівіст вміє орієнтуватись в Інтернет-просторі не гірше, ніж в архівних колекціях, сама процедура відбору продовжує залишатися ручною і трудомісткою. Цю досить очевидну залежність демонструють дані результатів відбору з кількох останніх надходжень документів. Так, із 3777 фотодокументів Г. Салая (фотокореспондент газети «Сьогодні») на постійне зберігання відібрано 393, із 9607 світлин І. Жука (фотохудожник) – лише 557.

Звідси виникає запитання: яким чином, або в якій мірі має бути переглянутий контент (аби визначитися з кількісними і тематичними його параметрами), що підлягатиме подальшому опрацюванню? Наразі ми навряд чи зможемо дати на це адекватну відповідь. Та вже сьо-

годні з певною ймовірністю можна стверджувати: незмінне прагнення досягнути ефективного балансу між «пропозиціями» інформаційного потоку і повнотою охоплення архівних аудіовізуальних колекцій в кожному разі вимагатиме від архівістів напруженішої, ніж будь-коли, роботи.

Нарешті, з-поміж інших неодмінною складовою стануть зміни, пов'язані зі строками надходжень цифрових аудіовізуальних документів. Так, Правилами роботи архівних установ України (2013) встановлено строк передавання до державного архіву аудіовізуальних документів через 1 рік після закінчення їх виробництва або виходу в світ¹². В аналоговому світі, як правило, з моменту встановлення зв'язку із потенційним джерелом комплектування і надходженням від нього документів на зберігання проходили роки. Цифрове середовище (природа якого нестабільна, а тому завжди існує загроза втрати цінного аудіовізуального контенту) не передбачає такої «розкоші» для архівістів, вимагаючи від них відповідних дій «по гарячих слідах».

Наведене вище підтверджує практика, пов'язана з комплектуванням документами, що стосуються виборчих кампаній. Так, відеодокументи (аналогового формату VHS), що містять інформацію про вибори Президента України 1999 р., надійшли до архіву лише у 2011 р. Тоді як перші документи, пов'язані із цього річними президентськими і парламентськими виборами, мають поповнити архівні колекції, відповідно, до 1 серпня 2019 р. та до 1 січня 2020 р.¹³

Таким чином, ми наблизились до ще одного важливого висновку: з огляду на фактор «ущільнення» часу акцент у процедурі відбору аудіовізуальних документів зміщується (за В. Тихоновим) із «збирання «історичних залишків» на відбір ще «неостиглих» свідчень гучних подій і повсякденності»¹⁴.

З огляду на окреслені тенденції та виклики посилюється актуальність пошуку принципово нових засад політики комплектування, орієнтованої на стале, гармонійне формування архівних аудіовізуальних колекцій та їх розвиток. Задля цього, на нашу думку, політика комплектування повинна носити ініціативно-пошуковий характер, бути орієнтованою на формування колекцій не лише для «майбутніх поколінь», а й на сьогоdnішнього користувача (у т. ч. як потенційного джерела комплектування), а також супроводжуватися активною аналітичною і експертною роботою. Звідси – альтернативою усталеній адаптаційній моделі має стати інноваційна модель комплектування на основі синергії оновлення технологій (яке повинно гармонійно доповнюватися і забезпечуватися модернізацією відповідної нормативно-методичної бази) і розбудови якісно нового комунікаційного простору. Без сумніву, у заявленому контексті особлива роль відводиться формуванню багатоваріантної архівної взаємодії на основі концепції спільної відповідальності

за аудіовізуальну спадщину, яка вже на даному етапі повинна включати щонайменше:

- розвиток зв'язків з існуючими джерелами комплектування та розширення їх кола;
- співробітництво в архівному середовищі;
- розвиток співпраці між спорідненими інституціями, що займаються архівуванням аудіовізуальних документів.

Налагодження повноцінних партнерських стосунків і розбудова тісної співпраці між архівом і джерелами комплектування можливі лише на основі діалогу та досягнення домовленостей. При цьому обидві сторони мають виходити з того, що ключова точка перетину їхніх інтересів лежить у розумінні спільної відповідальності за збереженість та інтеграцію аудіовізуальних документів як частини національної та світової культурної спадщини (як визначальної ціннісної детермінанти відносин між архівом і джерелами комплектування, а значить – незмінної, незважаючи на періодичні зміни у власності та управлінні джерел комплектування). Архів як учасник цих діалогів (що, зазвичай, реалізуються у формі переговорів) повинен позиціонувати себе не як «прохач» документів для формування колекцій, а як довірений зберігач, здатний забезпечувати накопичення, збереженість, цілісність та аутентичність документів. Тому вже на етапі ідентифікації інтересів важливо правильно донести інформацію про архів, його цінності й цілі, а також чітко окреслити, яку підтримку він очікує від джерел комплектування і що сам готовий робити у вирішенні певних завдань. Цьому, зокрема, повинна сприяти комунікаційна стратегія архіву, націлена на посилення інформаційного впливу на джерела комплектування, наприклад, через оперативне інформування про поточну діяльність архіву, оприлюднення результатів його роботи, звітів, аналітики тощо.

Потреба співробітництва в архівному середовищі мотивується ситуацією, яку наразі спостерігаємо: комплектування аудіовізуальних колекцій архівами здійснюється фрагментарно, ізольовано, без чітко визначених стратегій і моделей придбання, з відсутністю достовірної інформації про ефективність цієї роботи, не дозволяючи вітчизняній архівній системі повною мірою відповідати вимогам цифрового простору та демонструючи помітне відставання від загальноєвропейських тенденцій у сфері формування аудіовізуальної спадщини.

Очевидним у цій ситуації бачиться вироблення і запровадження на галузевому рівні скоординованої політики придбання аудіовізуальних документів за принципом профілювання-координування, який передбачає пропорційну співвіднесеність складових частин аудіовізуального документального комплексу НАФ із погляду тематики, призначення, окремих видів і типів документів. Координування передбачає враху-

вання профілю комплектування архівів, що взаємодіють між собою з метою усунення тематичних лакун та невиправданого дублювання (з огляду на здатність аудіовізуального документа зазвичай існувати в більш ніж одному примірнику), що сприяє підвищенню сукупного інформаційного потенціалу і цілісності НАФ на національному і регіональному рівнях, та, зокрема, допомагає у формуванні потужних регіональних колекцій.

Важливим ресурсним елементом реалізації цієї мети може стати зведена онлайн-база даних документів НАФ з її невід'ємною складовою – інформацією про нові надходження аудіовізуальних документів до архівних колекцій. Адже здатність знати у реальному часі, що архіви мають у складі своїх аудіовізуальних колекцій, підвищить ефективність і результативність рішень щодо їх формування. В свою чергу, це прискорить розвиток комунікації та координації в архівній галузі загалом та з архівами зокрема, центру з регіонами, міжособистісні взаємодії.

Однак, ефективне вирішення проблем формування аудіовізуальних колекцій лише на засадах взаємодії в середині архівної спільноти неможливе. Виходячи з концепції спільної відповідальності за аудіовізуальну спадщину, важливим є розвиток співпраці з іншими спорідненими інституціями (бібліотеками, музеями), що займаються архівуванням аудіовізуальних документів. На жаль, незважаючи на дедалі більшу риторичку про необхідність встановлення і розвитку різних форм взаємодії між цими інституціями¹⁵, підстав говорити про конкретні практичні кроки поки що немає. Як справедливо зауважує О. Рибачок: «Сьогодні в Україні поки ще бракує загальнонаціонального цифрового проекту культурної документальної спадщини попри рекомендації ЮНЕСКО, висловлені в Хартії про збереженість цифрової спадщини, де зазначалася доцільність визначення координаторів створення національних цифрових проектів та їхнього розвитку»¹⁶.

Тим не менше, через посилення процесів інформаційно-ресурсної інтеграції в електронному середовищі у найближчому майбутньому поступово буде формуватися спільна цифрова колекція інформаційних ресурсів архівів, бібліотек і музеїв з її неодмінною складовою – аудіовізуальними документами. Тому першочерговим завданням у межах партнерства може стати загальнонаціональний проект зі створення даних про аудіовізуальні документи, зосереджені у споріднених інституціях. Запропонований ресурс повинен не тільки забезпечити інформаційне підґрунтя для формування згаданої вище цифрової колекції, але, як у випадку із зведеною онлайн-базою даних документів НАФ, дозволить архівам, бібліотекам та музеям доповнювати і оновлювати свої аудіовізуальні колекції, запобігаючи марнотратному дублюванню.

Ще одним аргументом на користь необхідності розвитку взаємодії між вказаними інституціями служить той факт, що знання у сфе-

рі архівування аудіовізуальних документів залишаються наразі доволі фрагментованими, вирізняються різноманітністю стандартів і технологій, браком уніфікованої практики та міждисциплінарністю. Багатьом інституціям, які опікуються цими документами, бракує експертних знань. Дотеперішня відсутність в Україні правил роботи з аудіовізуальними документами посилює потребу в першочерговому розвитку співробітництва на засадах обміну досвідом: через пропагування найкращого досвіду, а також на основі використання потенціалу компетентних фахівців цих інституцій.

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що трансформаційні процеси, незважаючи на свою хаотичну природу, продовжують змінювати систему комплектування архівних аудіовізуальних колекцій. Тому сьогодні видається правомірною і логічною потреба у ревізії багатьох теоретичних засад та методологічних підходів комплектування, розробленні і запровадженні політики та інноваційної моделі комплектування архівних аудіовізуальних колекцій на основі стратегічного планування. Досягнення позитивного результату у питанні вирішення сформульованих вище завдань можливе за умови великої кооперативної та координаційної роботи у фокусі спільної відповідальності за аудіовізуальну спадщину, широкої дискусії та подальших системних досліджень.

---

¹ Див.: *Клименко Т.* Пріоритетні напрями діяльності обласних архівних установ України на сучасному етапі їх розвитку // Студії з архів. справи та документознавства. 2015. Т. 22–23. С. 21–25; *Ємельянова Т.* Можливості та проблеми формування Національного архівного фонду цифровими аудіовізуальними документами: деякі аспекти // Архіви – наука – суспільство: шляхи взаємодії : матеріали Всеукр. (з міжнар. участю) наук.-практ. конф., 21–22 трав. 2015 р., Київ, 2015. С. 84–87; *Приходько Л.* Експертиза цінності аудіовізуальних документів: теоретичні засади, науково-методичні аспекти // Архіви України. 2017. № 3–4. С. 95–119; *Селіверстова К.* Особливості відбору аудіовізуальних документів на постійне зберігання // Студії з архів. справи та документознавства. 2013. Т. 21. С. 69–74.

² ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. Київ : Держспоживстандарт України, 2005. С. 5. (Національний стандарт України).

³ Словарь медиатерминов. Серия «Медиа. Ресурсы. Менеджмент». Харьков: Фолио, 2009. 400 с.

⁴ *Harrison Helen P.* Selection in Sound Archives: collected papers from IASA conference sessions. URL: <https://www.iasa-web.org/selection-sound-archives> (дата звернення: 17.04.2019).

⁵ Архівістика: Термінологічний словник / Український держ. НДІ архів. справи та документознавства; авт.-упорядн.: К. Є. Новохатський та ін. Київ, 1998. 106 с.

⁶ Положення про Центральний державний кінофотофоноархів України імені Г. С. Пшеничного : затв. наказом Міністерства юстиції України від 29.12.2016 № 3911/5. URL: http://www.archives.gov.ua/Law-base/Minjust/cdkaffa_2016.pdf (дата звернення: 17.04.2019).

⁷ З метою реалізації тематичної повноти відбору архівам було запропоновано використовувати на практиці «Рубрикатор документної інформації, відображеної в аудіовізуальних документах, що підлягають внесенню до Національного архівного фонду» (Додаток 1) // Відбір на постійне зберігання аудіовізуальних документів / Держкомархів України, УНДІАСД, ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного; уклад.: К. Т. Селіверстова, А. М. Шелест, О. Г. Саприкіна та ін. Київ, 2010. С. 45–50. Проте, як засвідчує досвід ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного, ця пропозиція практичного втілення так і не отримала.

⁸ Витяг із протоколу Центральної експертно-перевірної комісії Укрдержархіву від 28.09.2017.

⁹ Порадник власнику аудіовізуальними документами: методичний посібник / уклад. О. В. Косенко; за ред. Т. О. Ємельянової; ЦДКФФА України ім. Г. С. Пшеничного. Київ, 2018. С. 5.

¹⁰ Про обов'язковий примірник документів: Закон України від 09.04.1999 № 595-IV. Дата оновлення: 13.01.2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-14> (дата звернення: 18.04.2019); Порядок передавання кіно-, відео-, фото-, фонодокументів на постійне зберігання, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 19.07.2016 № 1962/5, зареєстрований Міністерством юстиції України від 21.07.2016 № 1000/29130 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1000-16> (дата звернення: 18.04.2019).

¹¹ Див.: *Закусило М.* Хто відповідальний за нові медіа? URL: <http://ua.telekritika.ua/none/print/47760> (дата звернення: 20.04.2019); *Проценко Д., Тупчієнко Д.* Огляд підходів до регулювання нових конвергентних аудіовізуальних засобів масової інформації: міжнародний досвід. URL: https://www.nrada.gov.ua/wp-content/uploads/2017/03/Brochure_ReviewOfRegulatoryApproaches.pdf (дата звернення: 20.04.2019).

¹² Правила роботи архівних установ України / Міністерство юстиції України, Державна архівна служба України, УНДІАСД; упоряд.: Л. А. Кисельова, Ю. А. Прилепішева, Т. П. Прись, С. В. Сельченкова; за заг. ред. Н. М. Христової. Київ, 2013. С. 27.

¹³ Лист Державної архівної служби України від 03.01.2019 № 15/01.3/0 «Про документування подій, пов'язаних із проведенням виборчих кампаній 2019 р., та приймання виборчої документації».

¹⁴ *Тихонов В. И.* Организация архивного хранения электронных документов // Эффективный документооборот в органах государственного управления: от традиционного к электронному: материалы Трет. Всерос. практ. конф., г. Москва, 28-30 март. 2005 г. Москва, 2005. С. 432.

¹⁵ Див.: *Артамонова С. С., Романовський Р. В.* Взаємодія архівів, бібліотек, музеїв як основа збереження національної архівної спадщини України // Бібліотечне краєзнавство у культурному просторі України : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 22 лист. 2011 р., м. Київ / Держ. закл. «Нац. іст. б-ка України». Київ, 2011. С. 11–14; *Зворський С. Л.* Активізація взаємодії архівів і

бібліотек – вимога часу // *Архіви України*. 2018. № 5–6. С. 7–21; *Вовк Н., Пелецишин А.* Концепція створення онлайн-платформи для обміну міжнародним досвідом зі збереження бібліотечних та архівних фондів // *Вісник книжкової палати*. 2019. № 4. С. 38–42; *Рибачок О. М.* Міжнародні інтегровані цифрові ресурси документальної спадщини архівів, бібліотек, музеїв: етапи створення, стратегії розвитку (80-ті роки ХХ – 10-ті роки ХХІ ст.) : дис. ... канд. іст. наук: 27.00.02 / Рибачок Олег Миколайович; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2018. 242 с.; *Шемаєв С. О.* Бібліотека, архів, музей: шляхи співробітництва // *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2013. Вип. 35. С. 548–555; *Його ж.* Взаємодія бібліотек, музеїв, архівів у комунікаційному просторі України : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій: 27.00.03. / Шемаєв Сергій Олександрович; Мін-во культури України, Харківська державна академія культури. Київ, 2016. 219 с.

¹⁶ *Рибачок О. М.* Міжнародні інтегровані цифрові ресурси... С. 188.

The article is based on author's presentation at the Second International Ukrainian-Lithuanian Scientific-Practical Seminar «Digital Transformations and Institutions of Social Memory» (4–5 of April, 2019). It describes new unresearched tendencies of audiovisual documents being formed in such institutions in the age of «digital revolution» and informational space globalization. The emphasis is on the revision of theoretical background and methodological approaches of the formation principles, the development and implementation of innovative model and policy of archival audiovisual collections formation based on strategic planning and multivariate archival cooperation.

Key words: audiovisual archiving; archival audiovisual collections; content; formation policy.